

Provinciale stedenbouwkundige verordening met betrekking tot de afvoer van hemelwater – Toelichting bij de provinciale hemelwaterverordening

Artikel 1.

§ 1. Deze verordening bevat voorschriften voor de afvoer van hemelwater.

§ 2. Deze verordening kadert in de realisatie van de doelstellingen van het integraal waterbeleid zoals geformuleerd in het decreet van 18 juli 2003 betreffende het integraal waterbeleid, gecoördineerd op 15 juni 2018.

Toelichting

Artikel 1 vermeldt het voorwerp en de doelstellingen van de provinciale hemelwaterverordening.

Art. 1, § 1 bepaalt dat de verordening voorschriften bevat voor de afvoer van hemelwater. Hiermee kadert de verordening zich in die materie waarvoor er volgens de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (VCRO) provinciale stedenbouwkundige verordeningen kunnen worden vastgesteld (VCRO, art. 2.3.2, § 1, eerste lid). In overeenstemming met de VCRO bevat de provinciale hemelwaterverordening nodige stedenbouwkundige voorschriften om te zorgen voor:

- de gezondheid, de instandhouding, de stevigheid, de fraaiheid en de esthetische waarde van de bouwwerken, de installaties en hun omgeving, en ook hun veiligheid, met name de beveiliging tegen brand en overstroming (VCRO, art. 2.3.1; eerste lid, 1°);
- de aanleg van voorzieningen, met name de water-, gas- en elektriciteitsvoorziening, de verwarming, de telecommunicatie, de opvang van afvalwater en regenwater, de afvalophaling en de windmolens (VCRO, art. 2.3.1; eerste lid, 4°);
- de maatregelen inzake het ruimtelijk begrenzen van milieuhinder en het waarborgen van een adequate waterhuishouding (VCRO, art. 2.3.1; eerste lid, 9°).

Ter vergelijking: artikel 3 van het besluit van de Vlaamse regering van 10 februari 2023 tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwater, tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 16 juli 2010 tot bepaling van stedenbouwkundige handelingen waarvoor geen omgevingsvergunning nodig is en tot opheffing van het besluit van de Vlaamse Regering van 5 juli 2013 houdende vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwaterputten, infiltratievoorzieningen, buffervoorzieningen en gescheiden lozing van afvalwater en hemelwater (verder de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 genoemd) stelt dat de verordening bepalingen bevat over

- 1° het omgaan met hemelwater en de scheiding van hemelwater en afvalwater;
- 2° het gebruik van hemelwater;
- 3° de infiltratie, buffering en lozing van hemelwater afkomstig van verhardingen en overdekte constructies.

Art. 1, § 2 kadert de provinciale hemelwaterverordening in de realisatie van de doelstellingen van het integraal waterbeleid. Die doelstellingen zijn vervat in het decreet van 18 juli 2003 betreffende het integraal waterbeleid, gecoördineerd op 15 juni 2018 (art. 1.2.2). De provinciale hemelwaterverordening richt zich voornamelijk op de zesde doelstelling van het integraal waterbeleid, met name het terugdringen van overstromingsrisico's en het risico op waterschaarste door:

- a) in het beheer van het hemelwater en het oppervlaktewater als prioriteitsvolgorde de volgende hiërarchie te hanteren: hemelwater wordt zoveel mogelijk vastgehouden, hergebruikt, geïnfiltreerd en gescheiden van het afvalwater, alvorens het geborgen en vervolgens bij voorkeur op een vertraagde wijze afgevoerd wordt;
- b) verdroging te voorkomen, beperken of ongedaan te maken;
- c) zoveel mogelijk ruimte te bieden aan water, waarbij het waterbergend vermogen van overstromingsgevoelige gebieden zo veel als mogelijk gevrijwaard wordt en watergebonden functies van de oeverzones en overstromingsgebieden worden behouden en waar nodig hersteld;
- d) de negatieve gevolgen die overstromingen buiten de afgebakende overstromingsgebieden met zich meebrengen voor de gezondheid van de mens, het milieu, het cultureel erfgoed, de economische bedrijvigheid en de vergunde of vergund geachte gebouwen en infrastructuur, te beperken.

Artikel 2.

Voor de hieronder vermelde begrippen gelden de volgende definities:

1° afvalwater: het verontreinigde water waarvan men zich ontdoet, zich moet ontdoen of de intentie heeft zich van te ontdoen, met uitzondering van hemelwater dat niet in aanraking is geweest met verontreinigende stoffen;

2° buffervoorziening: een voorziening om hemelwater tijdelijk te bufferen, waarbij in de leiding wordt voorzien met een vertraagde lozing en indien relevant een noodoverlaat;

3° constructie: een gebouw, een bouwwerk, een vaste inrichting, een verharding, al dan niet bestaande uit duurzame materialen, in de grond ingebouwd, aan de grond bevestigd of op de grond steunend omwille van de stabiliteit, en bestemd om ter plaatse te blijven staan of liggen, ook al kan het goed uit elkaar genomen worden, verplaatst worden, of is het goed volledig ondergronds;

4° droogweerafvoerleiding: leiding die deel uitmaakt van het stelsel van een gescheiden riolering dat bestemd is voor het opvangen en transporteren van afvalwater;

5° gescheiden riolering: een dubbel stelsel van leidingen of openluchtgreppels waarvan het ene stelsel bestemd is voor het opvangen en transporteren van afvalwater en het andere stelsel bestemd is voor de afvoer van hemelwater;

6° hemelwater: verzamelnaam voor regen, sneeuw en hagel, met inbegrip van dooiwater;

7° heraanleggen van een verharding: de volledige structuur (opbouw) van een verharding opnieuw aanleggen, met uitzondering van beperkte herstellingen;

8° herbouwen: een constructie volledig afbreken, of méér dan veertig procent van de buitenmuren van een constructie afbreken, en binnen het bestaande bouwvolume van de geheel of gedeeltelijk afgebroken constructie een nieuwe constructie bouwen;

9° kunstmatige afvoerweg voor hemelwater: de greppels, grachten, duikers en leidingen bestemd voor het afvoeren van hemelwater, bodemwater, grondwater, bemalingswater en desgevallend ook afvalwater, behandeld conform de van toepassing zijnde wetgeving;

10° privéwaterafvoer: geheel van leidingen, greppels en toestellen, bestemd voor het opvangen, vasthouden, transporteren en, in voorkomend geval, zuiveren, voorafgaand aan het afvoeren, van afvalwater, niet-verontreinigd hemelwater stroomopwaarts van de rioollijn, inclusief de individuele sanering in beheer van de klant of titularis;

11° regenwaterafvoerleiding: leiding die deel uitmaakt van het stelsel van een gescheiden riolering dat bestemd is voor de afvoer van hemelwater;

12° verharding: een aaneengesloten grondoppervlak dat eenzelfde bewerking heeft ondergaan waardoor het harder wordt en/of beter toegankelijk.

Toelichting

Artikel 2 bevat definities die belangrijk zijn voor een goed begrip van de provinciale hemelwaterverordening. Enerzijds ontleent de provinciale hemelwaterverordening daarbij definities uit andere bestaande regelgeving, anderzijds definieert de provinciale hemelwaterverordening een aantal overige begrippen. Bij de definities die de provinciale hemelwaterverordening ontleent uit andere regelgeving gaat het om de volgende definities:

- afvalwater: het verontreinigde water waarvan men zich ontdoet, zich moet ontdoen of de intentie heeft zich van te ontdoen, met uitzondering van hemelwater dat niet in aanraking is geweest met verontreinigende stoffen (Besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne, art. 1.1.2);
- buffervoorziening: een voorziening om hemelwater tijdelijk te bufferen, waarbij in de lediging wordt voorzien met een vertraagde lozing en indien relevant een noodoverlaat (Besluit van de Vlaamse regering van 10 februari 2023 tot vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwater, tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 16 juli 2010 tot bepaling van stedenbouwkundige handelingen waarvoor geen omgevingsvergunning nodig is en tot opheffing van het besluit van de Vlaamse Regering van 5 juli 2013 houdende vaststelling van een gewestelijke stedenbouwkundige verordening inzake hemelwaterputten, infiltratievoorzieningen, buffervoorzieningen en gescheiden lozing van afvalwater en hemelwater, art. 2, 3°);
- constructie: een gebouw, een bouwwerk, een vaste inrichting, een verharding, al dan niet bestaande uit duurzame materialen, in de grond ingebouwd, aan de grond bevestigd of op de grond steunend omwille van de stabiliteit, en bestemd om ter plaatse te blijven staan of liggen, ook al kan het goed uit elkaar genomen worden, verplaatst worden, of is het goed volledig ondergronds (Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, art. 4.1.1, 3°);
- gescheiden riolering: een dubbel stelsel van leidingen of openluchtgreppels waarvan het ene stelsel bestemd is voor het opvangen en transporteren van afvalwater en het andere stelsel bestemd is voor de afvoer van hemelwater (Besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne, art. 1.1.2);
- hemelwater: verzamelnaam voor regen, sneeuw en hagel, met inbegrip van dooiwater (Besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne, art. 1.1.2);
- herbouwen: een constructie volledig afbreken, of méér dan veertig procent van de buitenmuren van een constructie afbreken, en binnen het bestaande bouwvolume van de geheel of gedeeltelijk afgebroken constructie een nieuwe constructie bouwen (Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, art. 4.1.1, 6°);
- kunstmatige afvoerweg voor hemelwater: de greppels, grachten, duikers en leidingen bestemd voor het afvoeren van hemelwater, bodemwater, grondwater, bemalingswater en desgevallend ook afvalwater, behandeld conform de van toepassing zijnde wetgeving (Besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne, art. 1.1.2);

- privéwaterafvoer: geheel van leidingen, greppels en toestellen, bestemd voor het opvangen, vasthouden, transporteren en, in voorkomend geval, zuiveren, voorafgaand aan het afvoeren, van afvalwater, niet-verontreinigd hemelwater stroomopwaarts van de rooilijn, inclusief de individuele sanering in beheer van de klant of titularis (Besluit van de Vlaamse Regering van 8 april 2011 houdende bepalingen van rechten en plichten van de exploitanten van een openbaar waterdistributienetwerk en hun klanten met betrekking tot de levering van water bestemd voor menselijke consumptie, de uitvoering van de saneringsverplichting, de niet-aangesloten binneninstallatie en installaties voor tweedecircuitwater in onroerende goederen die niet aangesloten zijn of worden op het openbaar waterdistributienetwerk, en het algemeen waterverkoopreglement, art. 1, 14°).

Daarnaast duidt de provinciale hemelwaterverordening vier overige begrippen: ‘verharding’, ‘heraanleggen van een verharding’, ‘droogweerafvoerleiding’ en ‘regenwaterafvoerleiding’:

- verharding: een aaneengesloten grondoppervlak dat eenzelfde bewerking heeft ondergaan waardoor het harder wordt en/of beter toegankelijk;
 Dit is een brede definitie die heel wat grondoppervlakken omvat. Van zodra een grondoppervlak een bewerking heeft ondergaan waardoor het harder wordt of beter toegankelijk, dan is het wat de provinciale hemelwaterverordening een verharding noemt. Het maakt daarbij niet uit of een verharding al dan niet waterdoorlatend is: ook waterdoorlatende verhardingen zijn verhardingen. De definitie heeft het over ‘eenzelfde’ bewerking. Bij een terras dat deels is opgebouwd uit steen en deels uit hout, gaat het met andere woorden om twee verhardingen. Met ‘aaneengesloten grondoppervlak’ wordt het volledige grondoppervlak bedoeld. Bij een parking bij een grootwarenhuis is de parking de verharding. Een parkeervak vormt dan een deel van de verharding. Zijn de parkeervakken uitgevoerd met andere materialen dan het deel van de parking dat gebruikt wordt voor de afwikkeling van het verkeer, dan gaat het om meerdere verhardingen.
- heraanleggen van een verharding: de volledige structuur (opbouw) van een verharding opnieuw aanleggen, met uitzondering van beperkte herstellingswerken (het vervangen van de afwerkingslaag van een verharding wordt niet beschouwd als het heraanleggen van een verharding, als een funderingslaag aanwezig is en behouden blijft);
 Er is pas sprake van heraanleggen van een verharding wanneer je de volledige structuur of opbouw van een verharding (bv. onderfundering, fundering, straatlaag en straatstenen) opnieuw aanlegt. Beperkte herstellingswerken (zoals bv. het herstellen van een deel van een verharding bij een verzakking of een zinkgat of na werken aan nutsleidingen) vallen niet onder ‘heraanleggen van een verharding’. De gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 definieert het begrip ‘heraanleggen van een verharding’ niet, maar geeft daar waar ze haar toepassingsgebied afbakent wel aan ze het vervangen van de afwerkingslaag van een verharding niet beschouwt als het heraanleggen van een verharding, als een funderingslaag aanwezig is en behouden blijft (gewestelijke hemelwaterverordening, art. 4, vierde lid). De provinciale hemelwaterverordening herneemt die interpretatie uit de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 in de duiding van het begrip ‘heraanleggen van een verharding’.
- droogweerafvoerleiding: leiding die deel uitmaakt van het stelsel van een gescheiden riolering dat bestemd is voor het opvangen en transporteren van afvalwater;
 Deze definitie is geënt op de definitie voor ‘gescheiden riolering’ zoals die is opgenomen in het Besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne (zie hoger). Een courant gebruikte afkorting voor droogweerafvoerleiding is ‘DWA-leiding’.
- regenwaterafvoerleiding: leiding die deel uitmaakt van het stelsel van een gescheiden riolering dat bestemd is voor de afvoer van hemelwater;
 Deze definitie is geënt op de definitie voor ‘gescheiden riolering’ zoals die is opgenomen in het Besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale

bepalingen inzake milieuhygiëne (zie hoger). Een courant gebruikte afkorting voor regenwaterafvoerleiding is 'RWA-leiding'.

Artikel 3.

§ 1. Onverminderd de voorschriften uit gewestelijke stedenbouwkundige verordeningen, is deze verordening binnen het grondgebied van de provincie Vlaams-Brabant van toepassing:

1° bij het aanleggen, heraanleggen en uitbreiden van (delen van) verhardingen;

2° bij het bouwen, herbouwen en uitbreiden van constructies, andere dan verhardingen;

3° bij het aanleggen, heraanleggen en wijzigen van de afwatering voor (delen van) verhardingen en (delen van) andere constructies;

4° wanneer een gescheiden riolering wordt aangelegd of heraangelegd en de geldende regelgeving een aansluiting van het afvalwater op de droogweerafvoerleiding van die gescheiden riolering verplicht.

§ 2. Deze verordening is niet van toepassing:

1° wanneer het hemelwater dat op verhardingen en andere constructies valt, volgens de geldende regelgeving afvalwater is en als dusdanig moet behandeld worden;

2° wanneer de verharding of de andere constructie uit § 1 een hoofdweg, een primaire weg, een Europese hoofdweg of een Vlaamse hoofdweg is;

3° wanneer de verharding of de andere constructie uit § 1 een spoorweg is;

4° bij handelingen waarvoor op basis van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening geen omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen vereist is of waarbij op basis van de Vlaamse Codex Ruimte Ordening de vergunningsplicht voor stedenbouwkundige handelingen vervangen is door een verplichte melding van de handelingen.

Toelichting

De provinciale hemelwaterverordening bevat voorschriften voor de afvoer van hemelwater (art. 1, § 1). Artikel 3, § 1 van de verordening geeft aan wanneer en waar die voorschriften van toepassing zijn. Daarbij spreekt het voor zich dat de provinciale hemelwaterverordening enkel van toepassing is op het grondgebied van de provincie Vlaams-Brabant.

De provinciale hemelwaterverordening is van toepassing 'onverminderd de voorschriften uit gewestelijke stedenbouwkundige verordeningen'. Hiermee geeft de provinciale hemelwaterverordening aan dat de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 van toepassing is en blijft. De provinciale hemelwaterverordening vult enerzijds de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 aan. Anderzijds specificereert de provinciale hemelwaterverordening ook voorschriften in gevallen waarbij de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 niet van toepassing is. Dit is lijn met de bepaling uit de VCRO dat 'een gewestelijke stedenbouwkundige verordening kan worden aangevuld en verder worden uitgevoerd middels provinciale verordeningen' (VCRO, art. 2.3.2, § 1, tweede lid).

De provinciale hemelwaterverordening is van toepassing 'bij het aanleggen, heraanleggen en uitbreiden van (delen van) verhardingen'. De gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 is van toepassing op volgende handelingen: 'verhardingen aanleggen, heraanleggen of uitbreiden'. Gaat het om het aanleggen, heraanleggen of uitbreiden van verhardingen, dan zijn zowel de gewestelijke

als de provinciale hemelwaterverordening van toepassing en moet je zowel de voorschriften uit de gewestelijke als die uit de provinciale hemelwaterverordening naleven.

Let wel, de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 maakt hierop een uitzondering: als bij het aanleggen, heraanleggen of uitbreiden van een verharding, het hemelwater dat op die verharding valt, op eigen terrein in de onverharde zone infiltreert zonder dat hiervoor een afvoersysteem moet worden aangelegd, dan is de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 niet van toepassing op de aanleg, heraanleg of uitbreiding van die verharding. Een dergelijke uitzondering maakt de provinciale hemelwaterverordening niet. In dat geval is de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 dus niet van toepassing, maar de provinciale hemelwaterverordening wel. Dit met de nuance dat wanneer het hemelwater dat op de verharding valt, op eigen terrein in de onverharde zone infiltreert (zonder dat daarvoor een afvoersysteem moet worden aangelegd), je meteen ook aan de voorschriften uit de provinciale hemelwaterverordening voldoet (zie verder bij de toelichting bij artikel 4).

De provinciale hemelwaterverordening is van toepassing 'bij het bouwen, herbouwen en uitbreiden van constructies, andere dan verhardingen'. Om goed te begrijpen wat een constructie is, neem je de VCRO erbij. De VCRO definieert een constructie als 'een gebouw, een bouwwerk, een vaste inrichting, een verharding, al dan niet bestaande uit duurzame materialen, in de grond ingebouwd, aan de grond bevestigd of op de grond steunend omwille van de stabiliteit, en bestemd om ter plaatse te blijven staan of liggen, ook al kan het goed uit elkaar genomen worden, verplaatst worden, of is het goed volledig ondergronds'. Het gaat hierbij om een zeer brede definitie: nagenoeg al wat je bouwt, is een constructie. De VCRO definieert eveneens het begrip 'herbouwen'. Herbouwen is 'een constructie volledig afbreken, of méér dan veertig procent van de buitenmuren van een constructie afbreken, en binnen het bestaande bouwvolume van de geheel of gedeeltelijk afgebroken constructie een nieuwe constructie bouwen'. Het begrip 'herbouwen' staat tegenover het begrip 'verbouwen'. Dit laatste definieert de VCRO als 'aanpassingswerken doorvoeren binnen het bestaande bouwvolume van een constructie waarvan de buitenmuren voor ten minste zestig procent behouden worden. Het aanbrengen van isolatie aan de buitenzijde van een woning tot een maximum van 26 centimeter wordt beschouwd als aanpassingswerken binnen het bestaande bouwvolume'. Voor 'uitbreiden' formuleert de VCRO geen definitie. Ook de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 doet dit niet. In het verslag aan de Vlaamse regering bij het besluit dat de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 vaststelt, lees je wel 'dat met uitbreiden hier horizontale uitbreidingen worden beoogd. Een hellend dak plaatsen op een gebouw dat momenteel een plat dak heeft, willen we niet vatten met de verordening.'

De gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 is van toepassing op de volgende handelingen: 'overdekte constructies bouwen of herbouwen, bestaande constructies verbouwen met werken aan de afwatering of uitbreiden'. Gaat het om het bouwen, herbouwen of uitbreiden van overdekte constructies, dan zijn zowel de gewestelijke als de provinciale hemelwaterverordening van toepassing en moet je zowel de voorschriften uit de gewestelijke als de provinciale hemelwaterverordening naleven. Bij het bouwen, herbouwen en uitbreiden van niet-overdekte constructies (die geen verharding zijn, denk bv. aan een brug, een beeldhouwwerk, allerhande technische constructies, ...) moet je enkel de voorschriften uit de provinciale hemelwaterverordening volgen.

Net als bij het aanleggen, heraanleggen of uitbreiden van verhardingen, voorziet de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 de uitzondering dat wanneer bij het bouwen, herbouwen of uitbreiden van overdekte constructies het hemelwater dat op die overdekte constructie valt, op eigen terrein in de onverharde zone infiltreert zonder dat hiervoor een afvoersysteem moet worden aangelegd (met uitzondering van dakgoten en standpijpen), de verordening niet van toepassing is. Dit is een uitzondering die de provinciale hemelwaterverordening niet formuleert. In dat geval is de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 dus niet van toepassing, maar de provinciale hemelwaterverordening wel. Dit met de nuance dat wanneer het hemelwater dat op de overdekte constructie valt, op eigen terrein in de onverharde zone infiltreert (zonder dat daarvoor een afvoersysteem moet worden aangelegd met uitzondering van dakgoten en standpijpen), je meteen ook aan de voorschriften uit de provinciale hemelwaterverordening voldoet.

De provinciale hemelwaterverordening is niet van toepassing bij het verbouwen van (overdekte) constructies. De gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 is dat wel wanneer die verbouwing

gepaard gaat met ingrijpende aanpassingen aan zowel de afvoer van afvalwater als de afvoer van hemelwater. Hoewel de provinciale hemelwaterverordening niet van toepassing is bij verbouwingen, is ze dat wel bij wijzigingen aan de afwatering (zie verder). Bij de verbouwwerken waarbij de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 van toepassing is, geldt dat ook voor de provinciale hemelwaterverordening, zij het niet omdat je verbouwt, maar omdat je de afwatering aanpast.

De provinciale hemelwaterverordening is eveneens van toepassing 'bij het aanleggen, heraanleggen en wijzigen van de afwatering voor (delen van) verhardingen en (delen van) andere constructies'. Leg je een afwatering voor een verharding of een andere constructie aan of leg je die opnieuw aan, dan moet je de voorschriften uit de provinciale hemelwaterverordening volgen. Hetzelfde geldt wanneer je de afwatering voor een verharding of een andere constructie wijzigt. Voer je bij een verbouwing bv. een scheiding van het afvalwater en het hemelwater uit, dan gelden de voorschriften uit de provinciale hemelwaterverordening, maar niet die uit de gewestelijke.

Het toepassingsgebied van de provinciale hemelwaterverordening is daarmee breder dan dat van de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023. Gaat het om het aanleggen, heraanleggen of wijzigen van de afwatering van een verharding of een andere constructie, dan is de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 alleen van toepassing (en dit op voorwaarde dat het niet om handelingen op openbaar domein gaat die van de vergunningsplicht zijn vrijgesteld):

- als het gaat om een verbouwing van een bestaande overdekte constructie waarbij zowel de afvoer van het afvalwater als die van het hemelwater ingrijpend aangepast wordt of
- als het gaat om het aanleggen van een afwatering voor een verharding of een overdekte constructie waarvan het hemelwater voorheen op natuurlijke wijze in de bodem infiltreerde.

In die twee gevallen zijn zowel de provinciale als de gewestelijke hemelwaterverordening van toepassing. In alle andere gevallen enkel de provinciale hemelwaterverordening.

Let wel, bij 'het aanleggen, heraanleggen of wijzigingen van de afwatering voor (delen van) verhardingen en (delen van) andere constructies' (zoals de provinciale hemelwaterverordening het formuleert) en bij 'het aanleggen van een afwatering voor een verharding of een overdekte constructie' (zoals de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 het formuleert) gaat het niet om wat de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 verstaat onder 'werken aan de afwatering'. De gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 definieert 'werken aan de afwatering' als 'werken aan een bestaand gebouw of bestaande overdekte constructie waarbij de afvoer van zowel afval- en hemelwater ingrijpend wordt aangepast'. 'Werken aan de afwatering' is dan ook een begrip dat je duidelijk moet onderscheiden van 'aanleggen, heraanleggen of wijzigen van een afwatering'.

De provinciale hemelwaterverordening is van toepassing wanneer een gescheiden riolering wordt aangelegd of heraangelegd en de geldende regelgeving een aansluiting van het afvalwater op de droogweerafvoerleiding van die gescheiden riolering verplicht. Hiermee sluit de provinciale hemelwaterverordening aan op het VLAREM¹. Het VLAREM bepaalt dat een volledige scheiding tussen het afvalwater en het hemelwater, afkomstig van dakvlakken verplicht is op het ogenblik dat een gescheiden riolering wordt aangelegd of heraangelegd op het openbaar domein. Dus wanneer het VLAREM een volledige scheiding tussen afvalwater en hemelwater verplicht, is ook de provinciale hemelwaterverordening van toepassing.

Het VLAREM maakt een uitzondering op de verplichte volledige scheiding voor die gevallen waarbij het 'uitvoeringsplan' anders bepaalt (zowel bij ingedeelde als bij niet-ingedeelde inrichtingen) en wanneer het anders bepaald is in de omgevingsvergunning voor de exploitatie van de ingedeelde inrichting (logischerwijs enkel voor ingedeelde inrichtingen). Een bijkomende uitzondering is er voor bestaande gebouwen². Daar is de scheiding tussen het afvalwater en het hemelwater (afkomstig

¹ Besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne

² Met 'bestaande gebouwen' bedoelt het VLAREM 'de gebouwen die gebouwd zijn voor de inwerkingtreding van de gewestelijke verordening inzake hemelwaterputten, infiltratievoorzieningen, buffervoorzieningen en

van dakvlakken en grondvlakken) enkel verplicht indien daarvoor geen leidingen onder of door het gebouw moeten worden aangelegd. De provinciale hemelwaterverordening herneemt die algemene uitzonderingen niet (zie ook de toelichting bij artikel 4). Ook wanneer het afvalwater en het hemelwater reeds van elkaar gescheiden zijn binnen het perceel, is de provinciale hemelwaterverordening van toepassing wanneer er een gescheiden riolering wordt aangelegd.

De provinciale hemelwaterverordening verduidelijkt dat ze bij aanleg of heraanleg van een gescheiden riolering enkel van toepassing is wanneer er ook een aansluitingsplicht (voor afvalwater) op die riolering geldt. Daarmee legt de provinciale hemelwaterverordening het verband tussen de aanleg van de gescheiden riolering en de aansluiting op die gescheiden riolering.

Bij een scheiding van afvalwater en hemelwater is de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 enkel van toepassing wanneer er bij die scheiding een afwatering wordt aangelegd voor een verharding of een constructie waarvan het hemelwater voorheen op natuurlijke wijze in de bodem infiltreerde of wanneer die scheiding gepaard gaat met een verbouwing van de bestaande constructie.

Artikel 3, § 2 van de provinciale hemelwaterverordening geeft aan wanneer de verordening niet van toepassing is. De provinciale hemelwaterverordening is niet van toepassing wanneer het ondoordacht volgen van de voorschriften die erin vervat zijn, zou leiden tot milieuverontreiniging. Dit is het geval wanneer het hemelwater afvalwater is. Het VLAREM definieert afvalwater als 'het verontreinigde water waarvan men zich ontdoet, zich moet ontdoen of de intentie heeft zich van te ontdoen, met uitzondering van hemelwater dat niet in aanraking is geweest met verontreinigende stoffen'. Voor afvalwater is de geldende regelgeving inzake milieuhygiëne van toepassing. Een afvalwater moet als dusdanig behandeld worden. Ook de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 stelt 'als hemelwater door contact met delen van de verharding zo vervuild is dat het als afvalwater moet worden beschouwd' dat in dat geval die delen niet onder de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 vallen.

Bij intensief bereden wegen en bij spoorwegen bestaat het gevaar dat het ervan afstromend hemelwater vervuild is³. Hoofdwegen en primaire wegen (volgens de wegencategorisering uit het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen) en Vlaamse hoofdwegen en Europese hoofdwegen (volgens de wegencategorisering uit het Decreet van 26 april 2019 betreffende de basisbereikbaarheid) enerzijds en spoorwegen anderzijds sluit de provinciale hemelwaterverordening daarom uit voorzorg uit van haar toepassingsgebied. De gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 bevat geen gelijkaardige bepaling. Gaat het om het aanleggen, heraanleggen of uitbreiden van hoofdwegen, primaire wegen, Vlaamse hoofdwegen, Europese hoofdwegen of spoorwegen, dan is de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 van toepassing, maar de provinciale hemelwaterverordening niet.

De gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 is niet van toepassing wanneer het hemelwater dat op verhardingen en overdekte constructies valt, 'op eigen terrein in de onverharde zone infiltreert zonder dat hiervoor een afvoersysteem moet worden aangelegd, met uitzondering van dakgoten en standpijpen'. De provinciale hemelwaterverordening sluit die gevallen niet van haar toepassingsgebied uit omdat het net tot de doelstellingen van de provinciale hemelwaterverordening behoort om ervoor te zorgen dat het hemelwater dat op verhardingen en andere constructies valt, ter plekke in de bodem infiltreert. Het hemelwater dat op een verharding valt op natuurlijke wijze op eigen terrein in de bodem infiltreren, is een van de manieren om aan de voorschriften uit de provinciale hemelwaterverordening te voldoen (zie verder bij de toelichting bij artikel 4). De gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 verduidelijkt daarbij dat vooraleer er sprake kan zijn van infiltratie op eigen terrein in de onverharde zone, deze onverharde zone een oppervlakte moet

gescheiden lozen van afvalwater en hemelwater van 1 oktober 2004, zijnde 1 februari 2005, of de gebouwen die niet gevat worden door deze verordening'.

³ Zie bv. *Sanering wegwater. Verkenning technologische mogelijkheden & case studies*. (2019), een studie uitgevoerd door Witteveen & Bos in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij (<https://www.vmm.be/publicaties/sanering-wegwater-verkenning-technologische-mogelijkheden-case-studies>).

hebben die minimaal één vierde van de afwaterende oppervlakte bedraagt. Dit is een principe dat eveneens kan gebruikt worden bij de evaluatie van de naleving van de voorschriften uit de vernieuwde hemelwaterverordening.

De gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 is niet van toepassing op handelingen op het openbaar domein die volledig van de vergunningsplicht zijn vrijgesteld op basis van artikel 10 van het vrijstellingsbesluit⁴. Dat artikel stelt een aantal handelingen op openbaar domein vrij van de vergunningsplicht. Gaat het enkel om een van die handelingen, dan is de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 niet van toepassing. Ook de provinciale hemelwaterverordening is in die gevallen niet van toepassing (zie verder).

De provinciale hemelwaterverordening is niet van toepassing bij handelingen waarvoor op basis van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening geen omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen vereist is. Artikel 4.2.1 van de VCRO lijst de vergunningsplichtige handelingen op. Handelingen die niet in die lijst vermeld staat, zijn bijgevolg niet vergunningsplichtig. Op die handelingen is de provinciale hemelwaterverordening niet van toepassing. Daarnaast lijst het vrijstellingsbesluit die handelingen op waarvoor, in afwijking van de lijst in artikel 4.2.1 van de VCRO, geen omgevingsvergunning vereist is. Op die handelingen vermeld in het vrijstellingsbesluit (waaronder die vermeld in artikel 10, zie hoger) is de provinciale hemelwaterverordening niet van toepassing. De provinciale hemelwaterverordening is evenmin van toepassing bij handelingen waarbij op basis van de Vlaamse Codex Ruimte Ordening de vergunningsplicht voor stedenbouwkundige handelingen vervangen is door een verplichte melding van de handelingen. Het meldingsbesluit⁵ lijst deze handelingen op.

Artikel 4.

Hemelwater dat op een verharding of op een andere constructie valt, moet op het terrein waar de verharding of de andere constructie zich bevindt, gescheiden gehouden worden van afvalwater. Het mag niet worden aangesloten op de bestaande privéwaterafvoer, noch mag het van het terrein worden afgevoerd naar een oppervlaktewater of een kunstmatige afvoerweg voor hemelwater, naar een regenwaterafvoerleiding in de straat of naar de openbare riolering, noch mag het van de verharding of de andere constructie afstromen naar een naburig terrein of naar het openbaar domein.

Wanneer een gewestelijke stedenbouwkundige verordening de plaatsing van een buffervoorziening verplicht, geldt het voorschrift uit het eerste lid niet voor het hemelwater dat op die buffervoorziening is aangesloten.

Toelichting

Artikel 4 omvat de kern van de provinciale hemelwaterverordening: hemelwater dat op een verharding of op een andere constructie valt, moet gescheiden gehouden worden van afvalwater en mag niet van het terrein waar de verharding of de andere constructie zich bevindt, worden afgevoerd (rechtstreeks of via aansluiting op de bestaande privéwaterafvoer). Evenmin mag het van de verharding of de andere constructie afstromen naar dat van een buur of naar het openbaar domein.

Artikel 4 van de provinciale hemelwaterverordening sluit aan bij de erfdienstbaarheid die art. 3.129 van het Burgerlijk Wetboek in het eerste lid oplegt aan lagergelegen percelen: 'lager gelegen percelen [moeten] het natuurlijke water [...], afkomstig van de hoger liggende percelen, ontvangen'.

⁴ het besluit van de Vlaamse Regering van 16 juli 2010 tot bepaling van stedenbouwkundige handelingen waarvoor geen omgevingsvergunning nodig is

⁵ het besluit van de Vlaamse Regering van 16 juli 2010 betreffende de meldingsplichtige handelingen ter uitvoering van de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening

Daarbij geldt: 'De titularis van een hoger gelegen perceel mag die afvloeiing niet kwantitatief of kwalitatief verzwaren' (B.W., art. 3.129, derde lid).

Met de voorschriften uit artikel 4 kiest de provinciale hemelwaterverordening resoluut voor het in de praktijk brengen van de zogenaamde 'ladder van Lansink' uit het VLAREM. Art. 4.2.1.3., § 5 en art. 6.2.2.1.2., § 4 van het VLAREM stellen dat voor de afvoer van hemelwater, in afnemende graad van prioriteit, de voorkeur moet gegeven worden aan

- 1° opvang voor hergebruik,
- 2° infiltratie op eigen terrein,
- 3° buffering met vertraagd lozen in een oppervlaktewater of een kunstmatige afvoerweg voor hemelwater en
- 4° lozing in de regenwaterafvoerleiding (RWA) in de straat.

Enkel en alleen wanneer de best beschikbare technieken geen van voornoemde afvoerwijzen toestaan, mag het hemelwater volgens het VLAREM worden geloosd in de openbare riolering. Diezelfde ladder van Lansink vormt ook mee een van de doelstellingen van integraal waterbeleid (zie hoger bij de toelichting bij artikel 1).

De facto schrapt artikel 4 van de provinciale hemelwaterverordening dus de mogelijkheden 3° en 4° uit de ladder van Lansink. Ook de mogelijkheid om het hemelwater op de openbare (gemengde) riolering aan te sluiten vervalt. Dus wanneer je bv. een verharding aanlegt of een gebouw neerzet, dan moet je het hemelwater dat op die verharding of op dat gebouw valt, gescheiden houden van afvalwater en mag je het niet van je terrein afvoeren. Je moet dat hemelwater op je eigen terrein verwerken (bv. door het op te vangen om later te gebruiken of door het op je terrein in de bodem te laten infiltreren).

Leg je een deel van een verharding opnieuw aan (bv. een aantal parkeervakken op een parking bij een grootwarenhuis), dan is het enkel het hemelwater dat op dat deel van de verharding valt dat je heraanlegt (de parkeervakken), dat je gescheiden moet houden van afvalwater en ter plekke verwerken. Hetzelfde geldt wanneer je wijzigingen doorvoert aan de afwatering van een verharding of een constructie: enkel het hemelwater dat op die verhardingen en constructies valt waarvan je de afwatering wijzigt, moet je gescheiden houden van afvalwater en ter plekke verwerken.

De gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 verplicht je om een infiltratievoorziening te plaatsen met een welbepaald minimaal infiltratievolume en een welbepaalde minimale infiltratieoppervlakte. Rust je die infiltratievoorziening uit met een noodoverlaat, dan verplicht de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 je de 'ladder van Lansink' te volgen voor de afvoer van het teveel aan hemelwater via die noodoverlaat. De provinciale hemelwaterverordening verplicht je om die noodoverlaat op je eigen terrein te verwerken.

Bij correct ontworpen, onderhouden en gebruikte hemelwatervoorzieningen treedt de noodoverlaat ervan slechts in werking bij extreme weersomstandigheden. Dit zijn omstandigheden waarbij grachten, waterlopen, RWA-leidingen of gemengde rioleringen doorgaans ook aan hun maximale verwerkingscapaciteit zitten (of erover) en waarbij gebieden die gevoelig zijn voor overstromingen te kampen hebben met wateroverlast. Door te verplichten om de noodoverlaat op het eigen terrein te verwerken, zorgt de provinciale hemelwaterverordening ervoor dat het hemelwaterafvoersysteem en stroomafwaarts gelegen overstromingsgevoelige gebieden niet nog verder worden belast.

Bij slecht ontworpen, onderhouden of gebruikte hemelwatervoorzieningen treedt de noodoverlaat overmatig vaak in werking. Door te verplichten om de noodoverlaat op het eigen terrein te verwerken, zorgt de provinciale hemelwaterverordening ervoor dat de negatieve impact van een slecht ontwerp, onderhoud of gebruik zich manifesteert daar waar het probleem zich stelt.

Verplicht de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 de plaatsing van een buffervoorziening⁶, dan voorziet de provinciale hemelwaterverordening een uitzondering op de voorschriften uit artikel 4

⁶ Dit is het geval wanneer er om technische redenen geen infiltratievoorziening kan worden aangelegd en de in rekening te brengen afwaterende oppervlakte groter dan of gelijk is aan 1000 vierkante meter.

voor het hemelwater dat naar die buffervoorziening wordt afgevoerd. Het is niet opportuun om, wanneer de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 verplicht om een buffervoorziening te plaatsen en het hemelwater vertraagd te lozen, met de provinciale hemelwaterverordening te verplichten om dat hemelwater op het terrein te verwerken.

Net als de provinciale hemelwaterverordening, verplicht ook de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 om (ten allen tijde) het hemelwater gescheiden te houden van het afvalwater. In een aantal specifieke gevallen voorziet de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 hierop een uitzondering. De provinciale hemelwaterverordening herneemt die uitzondering niet. Dit maakt dat om hemelwater niet gescheiden te houden van afvalwater, een afwijking moet worden verleend (in overeenstemming met artikel 6).

Artikel 5.

Gemeentelijke stedenbouwkundige verordeningen kunnen deze provinciale stedenbouwkundige verordening aanvullen en verder uitvoeren.

Toelichting

De Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening bepaalt dat een provinciale stedenbouwkundige verordening kan worden aangevuld en verder kan worden uitgevoerd middels gemeentelijke stedenbouwkundige verordeningen. Dit tenzij de provinciale stedenbouwkundige verordening uitdrukkelijk anders bepaalt (VCRO, art. 2.3.2, § 2, vierde lid). Met artikel 5 bevestigt de provinciale hemelwaterverordening (en wijst ze er nadrukkelijk op) dat gemeentelijke stedenbouwkundige verordeningen de provinciale hemelwaterverordening kunnen aanvullen en verder uitvoeren. Zo formuleert de provinciale hemelwaterverordening bv. geen voorschriften met betrekking tot bestaande verhardingen (of andere constructies) of met betrekking tot welbepaalde groennormen. Dit ligt ook niet voor de hand om dit op het provinciaal niveau te doen. Vlaams-Brabantse steden en gemeenten kunnen op dit vlak maatwerk afleveren (bv. in het kader van de opmaak van een ruimtelijk uitvoeringsplan).

Artikel 6.

Als dat omwille van wettelijke voorschriften of om specifieke redenen met betrekking tot de plaatselijke omstandigheden verantwoord of noodzakelijk is en mits de voorgestelde oplossing de watertoets doorstaat, kan de overheid die moet beslissen over een vergunning, afwijkingen toestaan van de voorschriften van deze verordening.

In de motivering van haar beslissing over het toestaan van een afwijking, kan de overheid die beslist over het toestaan van een afwijking, verwijzen naar de relevante hemelwater- en droogteplannen en naar de relevante bepalingen uit de geldende regelgeving, in het bijzonder naar de bepalingen met betrekking tot de watertoets.

Toelichting

Bij het opstellen van de provinciale hemelwaterverordening is gestreefd naar een eenvoudige regelgeving. De keuze voor een eenvoudige regelgeving heeft tot gevolg dat de blinde toepassing van deze verordening in sommige gevallen zou kunnen leiden tot onredelijke of zelfs nutteloze maatregelen. Liever dan een lange en per definitie onvolledige lijst van uitzonderingsgevallen in de verordening op te nemen, bepaalt het artikel 6 van de provinciale hemelwaterverordening dat

afwijkingen mogelijk zijn als dat omwille van wettelijke voorschriften of om specifieke redenen met betrekking tot de plaatselijke omstandigheden verantwoord of noodzakelijk is.

Het is de overheid die moet beslissen over een vergunning die een afwijking kan toestaan.

Op grond van artikel 4.4.1 van de VCRO is het mogelijk om in het kader van een omgevingsvergunningsaanvraag en na de organisatie van een openbaar onderzoek beperkte afwijkingen toe te staan op stedenbouwkundige voorschriften. Ook met betrekking tot de toepassing van de provinciale hemelwaterverordening kunnen afwijkingen worden toegestaan. Deze afwijkingmogelijkheid is expliciet opgenomen in de verordening zélf en is in die zin niet gelijk te stellen met de afwijkingmogelijkheid zoals bedoeld in artikel 4.4.1 van de VCRO. Zo zal de vergunningverlenende overheid deze afwijkingen kunnen toestaan zonder organisatie van een openbaar onderzoek.

Afwijken kan enkel in uitzonderlijke gevallen en mag dan ook niet de regel worden. Bovendien moet het om specifieke redenen met betrekking tot de plaatselijke omstandigheden gaan. Elk geval moet dus individueel behandeld worden.

Bij lopende projecten die van start zijn gegaan voor de vaststelling van de provinciale hemelwaterverordening en waarvan de uitvoering pas zal starten na de inwerkingtreding van de provinciale hemelwaterverordening, kan het rücksichtslos toepassen van de verordening leiden tot een onnodig uitstel van positieve ruimtelijke ontwikkelingen. Op basis van het redelijkheidsbeginsel vormen dergelijke projecten dan ook een voorbeeld van projecten waarbij de vergunningverlenende overheid een afwijking op de voorschriften uit de provinciale hemelwaterverordening kan toestaan omdat de plaatselijke omstandigheden dat noodzakelijk maken.

Net als bij de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 kan de overheid die een afwijking toestaat, alle mogelijke oplossingen toelaten, zolang die maar de watertoets doorstaan. De motivering bij het toestaan van een afwijking op de voorschriften uit de provinciale hemelwaterverordening kan verwijzen naar de relevante hemelwater- en droogteplannen en naar de bepalingen uit de geldende regelgeving en, in het bijzonder, naar de bepalingen met betrekking tot de watertoets. Concreet betekent dit laatste een verwijzing naar de relevante bepalingen uit het gecoördineerd decreet integraal waterbeleid en zijn uitvoeringsbesluiten, en in het bijzonder naar de bepalingen van artikel 1.3.1.1 van het gecoördineerd decreet over de watertoets en het besluit van de Vlaamse Regering van 20 juli 2006 tot vaststelling van nadere regels voor de toepassing van de watertoets, tot aanwijzing van de adviesinstanties en tot vaststelling van nadere regels voor de adviesprocedure bij de watertoets, vermeld in artikel 1.3.1.1 van het decreet van 18 juli 2003 betreffende het integraal waterbeleid, gecoördineerd op 15 juni 2018. Meer specifiek houdt dit in dat de overheid die moet beslissen over een afwijking, er zorg voor moet dragen, door het weigeren van de afwijking, dan wel door het opleggen van gepaste voorwaarden, dat geen schadelijk effect ontstaat of zoveel mogelijk wordt beperkt. En indien dit niet mogelijk is, moet het schadelijk effect worden hersteld of gecompenseerd.

Artikel 7.

De provinciale stedenbouwkundige verordening met betrekking tot verhardingen, vastgesteld bij besluit van de provincieraad van Vlaams-Brabant van 24 juni 2014 en goedgekeurd bij ministerieel besluit van 12 september 2014, wordt opgeheven.

Toelichting

Artikel 7 heft de provinciale stedenbouwkundige verordening uit 2014 op en maakt zo ruimte vrij voor de provinciale hemelwaterverordening van 2023.

Artikel 8.

Deze verordening treedt in werking op 1 januari 2024.

De voorschriften, opgenomen in deze verordening, zijn van toepassing op het openbaar domein op aanvragen voor een omgevingsvergunning, ingediend vanaf 7 januari 2025, met uitzondering van het openbaar domein dat deel uitmaakt van een aanvraag tot omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden.

Toelichting

Artikel 8 bepaalt dat de provinciale hemelwaterverordening in werking treedt op 1 januari 2024.

Voor handelingen op het openbaar domein gelden de voorschriften uit de gewestelijke hemelwaterverordening van 2023 voor omgevingsvergunningsaanvragen ingediend vanaf 7 januari 2025. Dat uitstel geldt echter niet wanneer het gaat om een omgevingsvergunningsaanvraag voor het verkavelen van gronden. De provinciale hemelwaterverordening herneemt deze uitzondering uit de gewestelijke hemelwaterverordening.

Voor lopende projecten die van start zijn gegaan voor de vaststelling van de provinciale hemelwaterverordening en waarvan de uitvoering pas zal starten na de inwerkingtreding van de provinciale hemelwaterverordening, kan het in sommige gevallen contraproductief zijn om het ontwerp ervan aan te passen om zo aan de voorschriften uit de provinciale hemelwaterverordening te voldoen. Dergelijke projecten vormen, in de beginperiode na de inwerkingtreding van de verordening, een voorbeeld waarbij de vergunningverlenende overheid (of bij het ontbreken ervan, de gemeente), op basis van artikel 6, een afwijking op de voorschriften uit de provinciale hemelwaterverordening kan toestaan omdat de plaatselijke omstandigheden dat noodzakelijk maken. Dit op zo een manier dat de kansen om te evolueren naar een duurzame en klimaatadaptieve waterhuishouding maximaal benut worden.